

Gdzie w Polsce można się nauczyć jidysz?

Jak wynika z obserwacji, wiele osób pragnęłoby uczyć się języka żydowskiego, lecz niekoniecznie potrafi znaleźć miejsce, gdzie mogłoby taką naukę podjąć. W dobie internetu to właśnie tam poszukujemy odpowiedzi na wiele pytań, które nas nurtują. Co się dzieje, kiedy do popularnej wyszukiwarki wpisujemy ciąg słów: „nauka” - „jidysz”? Wyniki odsyłają nas do internetowych kursów języka oraz do zamieszczonego w wirtualnej przestrzeni podręcznika Magdaleny Sitarz Jidysz. Podręcznik do nauki języka dla początkujących. Ponadto Wikipedia – popularna encyklopedia internetowa – promuje strony internetowe, np. stronę Fundacji Shalom pt. Jidyszland, czy też stronę projektu Jidysz lebt. Wynikałoby z tego, że jidysz to język, którego można nauczyć się wyłącznie w domu. Jednak prowadząc dalsze poszukiwania odnajdziemy na stronie Fundacji Shalom informacje o lektoratach prowadzonych w Warszawie i w Łodzi. Czy to rzeczywiście wszystko?

W tym zestawieniu postaram się wskazać instytucje prowadzące lektoraty jidysz, a także opowiedzieć o fenomenie letnich kursów tego języka, jak i o nieformalnych spotkaniach jidyszystów, popularnie określanych mianem swiwe (jid. „środowisko, otoczenie”). Opracowanie to opiera się w dużym stopniu na wywiadach mailowych, przeprowadzonych wśród uczestników konferencji. Chciałabym w tym miejscu jeszcze raz podziękować za wszystkie odpowiedzi.

Jidysz jako przedmiot nauczania akademickiego

Jidysz jako przedmiotu akademickiego można uczyć się w Polsce na kilku uniwersytetach:

1. Uniwersytet Jagielloński:

Od ponad dwudziestu lat lektoraty oferuje Katedra Judaistyki (wcześniej Międzywydziałowy Zakład Historii i Kultury Żydów w Polsce). Zajęcia odbywają się raz w tygodniu i trwają dziewięćdziesiąt minut. Trzyletni kurs jidysz, obligatoryjny dla wszystkich studentów Katedry, kończy się egzaminem, a na IV roku można kontynuować naukę języka w ramach zajęć fakultatywnych. Lektoraty są prowadzone przez dr Magdalenę Rutę i dr Annę Jakimyszyn.

Kursy jidysz oferuje również Katedra Porównawczych Studiów Cywilizacji. Tam lektorat odbywa się dwa razy w tygodniu i należy do grupy przedmiotów, które studenci wybierają

samodzielnie. Zajęcia prowadzi Julia Makosz, absolwentka Katedry Judaistyki UJ.

2. Uniwersytet Łódzki:

Ze względu na brak wykładowcy lektorat jidysz jest od dwóch lat zawieszony. Dawniej zajęcia odbywały się w ramach zajęć prowadzonych przez Pracownię Języków i Kultury Żydowskiej przy Instytucie Teorii Literatury, Teatru i Sztuk Audiowizualnych.

3. Uniwersytet Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie:

Lektoraty języka prowadzone są w Zakładzie Kultury i Historii Żydów (Instytut Kulturoznawstwa UMCS). Zajęcia dla początkujących pojawiają się w programie II roku studiów w ramach dwuletniej specjalizacji judaistycznej w wymiarze dwóch godzin lekcyjnych w tygodniu przez dwa semestry, czyli nauka trwa łącznie sześćdziesiąt godzin. Obecnie istnieją dwie grupy na II roku specjalizacji, a w zajęciach bierze udział w sumie ok. trzydziestu osób. Specjalizacja ta istnieje dopiero od 2008 roku, natomiast poprzednio (w latach 2002-2008) zajęcia z języka jidysz odbywały się w ramach zajęć fakultatywnych, które obejmowały język jidysz z elementami kultury na poziomie początkującym i średniozaawansowanym. Kursy te były otwarte dla wszystkich studentów i doktorantów.

W bieżącym roku akademickim (2009/2010) prowadzony jest także jednosemestralny kurs jidysz dla studentów zagranicznych. Językiem wykładowym jest angielski, ponadto istnieje możliwość kontynuacji zajęć w drugim semestrze. Wszystkie zajęcia prowadzi prof. dr hab. Monika Adamczyk-Garbowska.

4. Uniwersytet Warszawski:

Uczelnia oferuje kurs jidysz w ramach bloku zajęć prowadzonych przez Centrum Badania i Nauczania Dziejów i Kultury Żydów w Polsce, a prowadzi go dr Jacob Weitzner. W ubiegłym roku akademickim (2008/2009) zajęcia dla studentów germanistyki prowadziła też Agata Kondrat.

5. Uniwersytet Wrocławski:

Kurs języka jidysz jest jednym z przedmiotów w programie dwuletnich studiów żydowskich prowadzonych przez Zakład Studiów Żydowskich (w ramach Instytutu Filologii Polskiej). Grupa studiująca jidysz zazwyczaj powstaje co drugi rok. Nauka trwa dwa lata i odbywa się dwa razy w tygodniu po dwie godziny. Do grupy przyjmowanych jest dwunastu studentów różnych kierunków (z przewagą polonistów, historyków i slawistów). Do tej pory (tj. do roku 2009) kurs ukończyły dwa nabory. Obecnie działają dwie grupy – na I i II roku (w sumie dwudziestu studentów), ponieważ dwa ostatnie nabory były przeprowadzone wyjątkowo zarówno w 2008, jak i w 2009 roku. Zajęcia prowadzi dr Joanna Lisek.

6. Wyższa Szkoła Filologii Hebrajskiej w Toruniu:

Roczny kurs języka jidysz pomyślany jest jako wprowadzenie do dalszych studiów, a zajęcia odbywają się raz w tygodniu. Głównym celem kursu jest nauczenie studentów czytania i pisania oraz wykształcenie umiejętności praktycznej komunikacji w tym języku. Może to być punktem wyjścia do dalszych studiów, jeśli studenci WSFH zdecydują się na kontynuowanie lektoratu na II i III roku (z tym, że na wyższych latach będzie to przedmiot fakultatywny). Zajęcia prowadzi dr Rafał Witkowski.

Kursy organizowane przez inne instytucje naukowe i kulturalne

1. Warszawa:

- Żydowski Instytut Historyczny:

Również i tutaj lektorat jidysz nie odbywa się od dwóch lat. Zarzucono także naukę odczytywania rękopisów. Zajęcia temu poświęcone odbywały się z wykorzystaniem oryginalnych manuskryptów z okresu Zagłady, a prowadziła je Monika Polit. Lektorat będzie reaktywowany, tylko jeszcze nie wiadomo, w jakim zakresie.

- Fundacja Shalom:

Zajęcia są prowadzone przez dr Jacoba Weitznera i odbywają się raz w tygodniu na dwóch poziomach: podstawowym i zaawansowanym (w tych ostatnich zajęciach uczestniczą dwie grupy: średniozaawansowana i zaawansowana). Miejsce spotkań - Teatr Żydowski oraz Klub Mamele.

2. Łódź:

- Pod patronatem Fundacji Shalom:

Słuchacze zajęć prowadzonych przez Lilianę Mitelman poznają nie tylko język, ale także kulturę, historię i tradycję Żydów Polskich. Zajęcia odbywają się raz w tygodniu na trzech poziomach zaawansowania: podstawowym, średniozaawansowanym oraz zaawansowanym. Uczestnictwo w lektoratach jest bezpłatne i ogólnodostępne. Miejsce spotkań – siedziba Gminy Wyznaniowej Żydowskiej w Łodzi.

3. Kraków:

Zajęcia z jidysz dla początkujących oferuje krakowskie Jewish Community Center (JCC), gdzie prowadzi je Anna Gulińska. Spotkania odbywają się w każdą środę i trwają półtorej godziny.

Festiwale kultury żydowskiej

Warsztaty jidysz organizowane są często również w ramach różnych festiwali i spotkań

z kulturą żydowską, jednak krótki czas trwania sprawia, że sprowadzają się one zwykle do nauki alfabetu i kilku podstawowych zwrotów. Nie można jednak pominąć ich roli, gdyż często stają się pierwszym impulsem rozpalającym prawdziwą chęć poznania kultury i nauczania się języka jidysz.

Spotkania nieformalne, czyli tzw. swiwy

1. Kraków:

Powołana z inicjatywy Marka Tuszewickiego swiwa spotyka się w miarę regularnie w siedzibie krakowskiego JCC. Spotkania trwają do kilku godzin. Podczas spotkań czytamy, tłumaczymy, rozmawiamy, a także śpiewamy – wszystko w języku jidysz.

2. Lublin:

Prof. dr hab. Monika Adamczyk-Garbowska organizuje w każdy piątek tzw. "Jidysz tisz", czyli mniej formalnie, półtoragodzinne spotkania dla bardziej zaawansowanych, podczas których czytane i tłumaczone są różnego rodzaju teksty literackie, poezja, fragmenty z ksiąg pamięci, itp.

3. Warszawa:

Warszawski lejenkrajz jest częścią projektu „Jidysz lebt”. Formuła spotkań jest z zasady luźna – polega na głośnej lekturze tekstu literackiego w oryginale i konsekwentnym tłumaczeniu oraz komentowaniu (w miarę możliwości w języku jidysz lub po polsku) zagadnień pojawiających się przy lekturze. Przeciętnie spotkanie lejenkrajzu trwa od trzech do pięciu (sic!) godzin, z czego połowa przeznaczona jest na lekturę z tłumaczeniem. Spotkania odbywają się z reguły co tydzień.

Letnie kursy języka i kultury jidysz

W odpowiedziach na pytania dotyczące uczenia się jidysz wiele osób wskazywało na letnie kursy językowe i seminaria. Jest to fenomen jednoczący badaczy i pasjonatów jidysz z całego świata, swoiste forum wymiany myśli. Co ważne, jednym z miejsc takich spotkań jest też podwarszawski Śródborów, gdzie co roku latem odbywają się Międzynarodowe Seminaria Kultury Żydowskiej i Języka Jidysz. Polscy jidyszyści wyjeżdżają także do Wilna, Tel Awiwu, Nowego Jorku, Paryża, Strasburga i Brukseli, a także do Birobidżanu.

Nauka samodzielna

Co ważne, moi respondenci często zaznaczali, że obecnie ich kontakt z jidysz ogranicza się do samodzielnej lektury tekstów literackich bądź naukowych w tym języku.

***

Na jidyszystycznej mapie Polski wyraźnie zarysowuje się działalność czterech ośrodków akademickich, gdzie w ramach różnego typu studiów żydowskich prowadzona jest nauka języka. Mam tu na myśli Warszawę, Lublin, Wrocław i Kraków. Powstają też nowe ośrodki, które planują wprowadzenie lektoratów języka jidysz do swojej oferty dydaktycznej. Tam też najczęściej powstają niesformalizowane grupy pasjonatów, które spotykają się przy wspólnej lekturze żydowskich tekstów. Warto też podkreślić rolę Fundacji Shalom – organizatora kursów w Warszawie i Łodzi oraz letniego seminarium w Śródborowie, a także rolę krakowskiego JCC popularyzującego jidysz w ramach oferowanych zajęć

Magdalena Kozłowska
Uniwersytet Jagielloński
magdalena.kozłowska@uj.edu.pl